DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh24759>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 11.07.2019
Kabul Tarihi: 18.12.2019
Online Yayın: 29.02.2020

Article Type: Research article
Submitted: 11.07.2019
Accepted: 18.12.2019
Published Online: 29.02.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Zenginoğlu, S. (2020). Avrupa Düşüncesinde Bir Prens'in "Prens"e Cevabı. *Journal of History School*, 44,223-245.

AVRUPA DÜŞÜNCESİNDE BİR PRENSİN "PRENS" E CEVABI

Samet ZENGİNOĞLU¹

Öz

Avrupa'nın zihin dünyasını etkileyen tarihsel kırılma noktaları vardır. Bu kırılma noktaları bağlamında, aynı zamanda bu zihin dünyasını şekillendiren isimler/düşünürler de yer almaktadır. Şüphesiz Rönesans Avrupa'sının en dikkat çekici isimlerinden olan Machiavelli bu isimlerden/düşünürlerden birisidir. Machiavelli'nin yaşadığı 15. yüzyıl sonu ve 16. yüzyıl başlangıcında İtalya'daki politik buhranlar düşünürün düşünce dünyasını etkileyen gelişmeler arasında yer almıştır. Machiavelli, yaşamının ardında birçok eser bırakmasına karşın "Prens", dünya kapsamında en çok bilinen, tartışılan ve iz bırakan eseridir demek yanlış olmayacaktır. Prens'te yer alan düşünceler birçok farklı perspektiften birçok farklı bağlamda tartışma yaratmıştır. Bu açıdan bu düşüncelere karşı geliştirilen argümanlar da söz konusu olmuştur. İşte bu çalışma da Machiavelli'nin "Prens" adlı eseri ile 18. yüzyıl Prusya'sında tarih sahnesine çıkmış olan Büyük Frederik tarafından kaleme alınan ve "Prens"e bir cevap niteliğinde olan "Anti-Makyavel" ya da "Machiavelli'yi Eleştirme/Çürütme Denemesi" adlı eseri karşılaştırma amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Machiavelli, Prens, Büyük Frederik, Anti-Makyavel.

A Prince's Reply to "The Prince" in European Thought

Abstract

There are historical breaking points effecting Europe's intellectual world. Within the context of these breaking points, there are also names/thinkers that have shaped this intellectual world. There is no doubt that Machiavelli, as one of the most remarkable

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, sametzenginoğlu@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6061-8388

names of Renaissance Europe, is one of these names/thinkers. The political crises at the end of the 15th and the beginning of 16th century in Italy have been among the developments affected the philosopher's world of thought. Although Machiavelli left many works behind, it would not be wrong to state that the "The Prince" is his mostly known, discussed and persistent work worldwide. The thoughts in the "The Prince" have created discussions from different perspectives in many different contexts. In this respect, there were also arguments developed against these thoughts. The aim of this study is to compare the work the "The Prince" written by Machiavelli with "Anti-Machiavel" or "The Refutation of Machiavelli's Prince" being as an answer to the "Prince" written by Frederick the Great who got on the stage of history in 18th century Prussia.

Keywords: Machiavelli, the Prince, Frederick the Great, Anti-Machiavel.

GİRİŞ

Avrupa düşüncesinin şekillenmesinde belirgin bir biçimde etkili olan bazı dönüm noktaları bulunmaktadır. Roma'nın yıkılışından Ortaçağ'a, Rönesans ve Reform hareketlerinden Aydınlanma'ya bu dönüm noktalarının izlerini, ipuçlarını ve yansımalarını görebilmek mümkündür. Bu noktalardan birisini teşkil eden Rönesans Avrupa'sının dikkat çekici isimlerinden birisi olarak Machiavelli ile karşılaşmak mümkündür. Strauss (1978) tarafından "siyasi modernitenin kurucusu" olarak nitelendirilen Machiavelli, realist paradigma açısından da fikirleri ve savları önem arz eden bir düşünür olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte özelde Avrupa, genelde dünya düşünce tarihinde Machiavelli'yi ön plana çıkaran hususlardan birisi de "Makyavelizm" söylemidir. Amaç-araç ve mübahlık-meşruluk tartışmaları açısından gündeme gelen bu söylemin izleri özellikle O'nun "Prens" adlı eserinde görülebilir. Bu eser muhtevası ve temelleri itibarıyla ahlaki yönden de tartışılmıştır. Bu çalışma özellikle bu vurgu ile yazılan ve Prens'e bir cevap mahiyetinde olan Büyük Frederik (bir diğer ifadeyle Frederik II) tarafından kaleme alınan "Machiavelli'yi Eleştirme/Çürütme Denemesi"ne odaklanmaktadır. Lakin bu odaklanmanın sağlıklı sonuçlar verebilmesi için Prens'te yer alan hususların da bizzat dikkate alınması zaruridir. Dolayısıyla iki eserin mukayeseli bir okuma denemesi olan bu çalışma iki devlet adamı, iki düşünür arasındaki yaklaşım farklılıklarına ana hatları ile değinmek amacını taşımaktadır.

Bu mukayeseye geçmeden evvel çalışma ile ilgili üç hususun belirtilmesinde yarar görülmektedir. Birincisi, Machiavelli'nin eseri ile ilgili olarak Prens ya da Hükümdar başlığı ile çeşitli yayınlara ulaşmak mümkündür. Hatta Zelyüt (2014: 51), bu çalışmanın kaleme alındığı dönemden öncesinde

yirmi beş farklı yayın evi tarafından yayımlanan Prens ve Hükümdar başlıklı kitaplara dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, Necdet Adabağ’ın çevirisi dikkate alınmıştır. Büyük Frederik’in eseri ile ilgili olarak ise, ilk çeviri 1965 Vahdi Atay tarafından “Hükümdar ve Büyük Frederik’in Makyavel’i Çürütme Denemesi” başlığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ise Nilüfer Epçeli’nin “Anti-Makyavel, Nikola Makyavel’in ‘Prens’ Adlı Eserine Dair Bir Eleştiri Denemesi” çevirisi baz alınmıştır. İkincisi, Machiavelli’den söz ederken onun *virtu* ve *fortuna* söylemleri, hikmet-i hükümet düşüncesi gibi hususlar elbette ki göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak çalışma daha çok metne bağlı kalmak suretiyle bir karşılaştırma ortaya koymaktadır. Üçüncü ve son olarak ise, çalışma giriş bölümü haricinde üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Machiavelli’nin ve Büyük Frederik’in yaşamlarına ve mümkün olduğu ölçüde düşünce bağlamlarına dikkat çekilmiştir. İkinci bölümde ise, bölüm bölüm eserler ve muhtevaları karşılaştırılmıştır. Bölüm başlıkları kapsamında her iki ismin görüşlerine yer verilmiştir. Nihayetinde “Sonuç ve Değerlendirme” başlıklı üçüncü bölümde ise bu iki eser kapsamındaki düşünce farklılıklarının nedenleri üzerine odaklanılmış ve bu hususla ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

MACHIAVELLI VE BÜYÜK FREDERİK

Niccolo Machiavelli, günümüz İtalya’sının Floransa kentinde 3 Mayıs 1469’da dünyaya gelmiştir. Machiavelli’nin ilk kez adının duyulduğu 1498’e kadar yaşamı ve öğrenimi hakkında çok fazla bilgi söz konusu değildir. İfade edilen 1498 tarihi ise Machiavelli’nin yaşamındaki kritik dönüm noktalarından birisi olarak kabul edilebilir. Öyle ki, bu tarihte Machiavelli, henüz yirmi dokuz yaşında iken dönemin devlet yönetiminin önemli organlarından birisi olarak kabul edilen “Özgürlük ve Barış İçin Onlar Kurulu”nun sekreterliğine atanmıştır. Bu dönemden itibaren yaklaşık on dört yıl Floransa Cumhuriyeti’ne hizmet etmiş olan Machiavelli, iç politik sorunlarla ilgilenmesinin yanı sıra çeşitli diplomatik görevlerde de bulunmuştur. Lakin bu on dört yıllık zaman diliminin akabinde, 1512 yılında Medici ailesinin kente dönüp iktidarı yeniden ele geçirmesi ile Machiavelli, görevinden uzaklaştırılmıştır. Ayrıca ağır bir para cezasına çarptırılmış, hatta bir komploya adı karıştığı için üç ay boyunca hapsedilip işkence görmüştür (Ağaoğulları, 2013: 319-321; Özmakas, 2019: 26).

Machiavelli’nin yaşadığı dönem geç ortaçağ ya da erken Rönesans dönemi olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte, tanımlamalar ne şekilde tezahür ederse etsin, bu dönemin gerek Avrupa düşüncesi gerekse Avrupa siyaseti açısından bir geçiş süreci olduğu söylenebilir. Croce’a göre (2014: 51) Machiavelli, İtalyan Rönesansı’nın saf ifadesi olarak kabul edilir. Aynı zamanda, İtalya ve başka

yerde, belli bir ihtiyaçtan doğan ve amacını insanı tanımak ve onun ruhunu araştırmak olarak gösteren Reform hareketiyle de bir biçimde bağlantılıdır.

Machiavelli'nin düşün dünyasının anlamlandırılabilmesi ve kaleme almış olduğu hususların daha sağlıklı bir biçimde açıklanabilmesi için yaşadığı dönemin genel çerçevesi ile göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Buna göre; 15. yüzyılın sonunda, İtalya'daki şehir devletlerinin değişik orduların istilasına uğraması, ekonomi, kültür ve din alanlarında büyük değişikliklerin yaşanması önemli gelişmeler olarak gösterilebilir. Bu gelişmelerin yanı sıra, yine bu dönem perspektifinde düşünürler tarafından ortaçağdaki fikirler sorgulanmaya başlanmış, Fransa'daki demokrasi girişimleri ve kurumları örnek olarak görülmüştür. Dolayısıyla Machiavelli'nin fikir yapısını bu olaylar ve gelişmeler ışığında analiz etmek daha isabetli olacaktır (Semercioğlu, 2016: 496). Dönemin genel ruhu ile ilgili bu bakış açısının yanında İtalya'nın siyasal birliği/bütünlüğü düşüncesi, şüphesiz Machiavelli'nin düşün dünyasını en çok etkileyen parametrelerden birisi olmuştur. Nitekim ifade edileceği üzere "Prens" adlı eserinde de bu eksendeki temel vurgu dikkat çekicidir.

O dönem içerisinde İtalya karşısında Fransa, İspanya ve İngiltere gibi güçlü karşı örnekler söz konusu olmuştur. Bu ülkeler siyasal birliklerini her geçen gün biraz daha sağlamlaştırmış ve ulusal bir devlet inşasında epey bir yol almışlardır. İşte Machiavelli'nin düşüncelerini yoğuran bu siyasal manzaradan ciddi dersler çıkarmış olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. (Öztürk, 2013: 185). İtalya ulusal sınırları içerisinde siyasal bütünlüğünü nerdeyse sağlamış olan Fransa'ya ve İspanya'ya kıyasla dağınık bir görüntü arz etmiştir ve yayılma peşindeki dış güçler için kolay bir coğrafya olarak değerlendirilmiştir (Satıcı, 2015: 117). Bu görüntü/tablo içerisinde düşünürün yegâne amacı İtalya'da siyasi birliği tesis etmek olmuştur (Canbolat, 2008: 13; Öztürk, 2013: 182).

Machiavelli 1512 yılındaki görevden uzaklaştırılma sürecinin ardından, 1513'te Konuşmalar/Söylevler adlı eserini yazmaya başlamış, ama ilk kitaptan sonra çalışmasını sürdürmemiş ve Prens'i yazmaya koyulmuştur. Ardından gene Söylevler'e dönmüş, 1514-1521 tarihleri arasında ikinci ve üçüncü kitabı yazmış, 1513'ün sonlarında Prens'i bitirmiştir (Machiavelli, 2018: xiii). 1513'de yazılan eser, 1532'de okunmaya başlanmıştır (Akal, 2014: 27). Zikredilen Prens ve Söylevler adlı eserlerinin yanı sıra Savaş Sanatı Üstüne ve Floransa Tarihi adlı eserlerini de buraya eklemek mümkündür. Yazar, 1527 yılında hayata veda edecek ve sonraki yıllar ve hatta yüzyıllarda da tartışılacak eser ve düşüncelerini geride bırakacaktır.

Çalışma açısından hususen Prens'e odaklanılacak olursa, öncelikle şu ifadede bulunulabilir: Machiavelli, kitabındaki öğretilere uygun bir yoldan

İtalya'nın birleştirilmesini sağlamak amacını taşımıştır. Lakin bununla birlikte, kendisi yeniden kamu görevlerine dönmek istemiştir (Tunçay, 2014: 44). Skinner'ın ifadesiyle (2004: 39) “şüphesiz Machiavelli'nin asıl maksadı, kendisinin istihdam edilmeye değer bir adam ve göz ardı edilmesinin aptalca olacağı bir uzman olduğuna Medicileri ikna etmektir.” Prens'te yazarın iki olguyu öne çıkarttığını görmek mümkündür. Bunlardan biri amaç, diğeri ise araçlardır. Amaç, yukarıda ifade edildiği gibi İtalya'nın birliğidir. Araçlar ise bu amaca hizmet edebilecek her şeydir (Kesgin, 2015: 118).

Hem bu amaçlar kapsamında, hem de dönenim parçalı ve güvensiz bir Avrupa siyaseti içerisinde ortaya çıkan durumu Kayacı şu şekilde özetlemektedir (2017: 227): “böylesi bir ortamda gücü ve zekâsıyla öne çıkacak, bu parçalanmışlığa askeri bilgisiyle bir son verecek, gerektiğinde korkulan, yeri geldiğinde nefret edilen, bazen tilki gibi kurnaz, bazen kurt kadar cesur, hile yapmaktan çekinmeyen, yalan söylemekte mahir bir prens gereklidir. Bu prens için biricik amaç siyasi birliği sağlamaktır ve bu amaç için yapılacak her şey ama her şey meşru olacaktır. Kısacası Machiavelli düşüncesinde amaç aracı meşrulaştıracaktır/mübahlaştıracaktır. Bu itibarla, Machiavelli ve onun düşüncelerini takip ederken siyasi birliği sağlama konusunun düşünürün zihin dünyasında kapsadığı yerin önemini gözden kaçırmamak gerekir. Bu nokta es geçilirse, Machiavelli adeta kötülüğün temsilcisi, kitabı da şeytan tarafından yazılmış lanetli bir kitap niteliğine bürünecektir.”

Nitekim amacın aracı meşrulaştırması/mübahlaştırması açısından, Machiavelli adı öylesine kötü bir ün yapmıştır ki, kişinin Makyavelci olmakla suçlanması, günümüzdeki siyasal tartışmalarda bile hala ciddi bir suçlama olmaya devam etmektedir (Skinner, 2004: 11). Öyle ki, “Makyavelcilik”, tarih boyunca büyük bir suçlama ifadesi olarak kullanılacaktır (Özmkas, 2019: 22). Bu bakışın sadece bugüne dair olmadığı, aksine geçmişte de Machiavelli'nin düşüncelerine karşı olumsuz, aşırı ve katı yaklaşımların var olmuş olduğu ifade edilebilir. Buna göre Machiavelli'nin bütün eserlerinin daha 1559'da Roma Kilisesi Engizisyonu, akabinde Avrupa'daki reform görmüş Kiliseler tarafından kesin olarak Yasak Kitaplar Listesi'ne alınmış olduğu söylenebilir. Hatta, 1546'daki Trento Konsili'ne katılan rahipler arasında dolaştırılan bir anı kitabına göre, “Şeytanın eliyle yazılmış” bir eserin yazarı olan bir Machiavelli'den söz edilmektedir (Baldini, 2014: 15).

Büyük Frederik (1712-1783) ise, 18. yüzyıl Prusya'sında tarih sahnesine çıkmıştır. Babası, 1711-1740 yılları arasında Prusya kralı olan Frederik Wilhelm'dir. Büyük Frederik'in çocukluğu sıkıntılı ve sancılı geçmiştir (Büyük Frederik, t.y.: 5). Öğrenim sürecinde aynı zamanda Fransızca tahsil görmüştür.

Bu detay Büyük Frederik’in düşün dünyası için kırılma noktalarından birisini teşkil etmiştir. Zira “işte bu tahsil ve terbiye, Frederik’e Fransız zihniyetini sevdirmiş, Fransızların her eserini takdir etmesine sebebiyet vermiştir” (Büyük Frederik, t.y.: 6). Büyük Frederik’in çocukluğundaki sıkıntılar gençlik yıllarına da sirayet etmiştir. Zira babasının baskıları giderek artmış, sevmediği biri ile evlendirilmiş ve en yakın arkadaşını kaybetmiştir. Bu nedenlerin göz ardı edilemez etkisi ile Frederik’in gittikçe kendisini felsefeye verdiği görülmüştür. Bu anlamda özellikle 1730’lardan itibaren devrin meşhur filozofu Voltaire ile yazışmaya başlamıştır (Büyük Frederik, 2016: 7).

Frederik, Voltaire’e yazdığı 22 Mart 1739 tarihli mektubunda Machiavelli’in “Prens” adlı eserine karşı bir eser yazmayı düşündüğünü açıklamıştır. Voltaire de müstakbel bir kralın böyle bir eserle meşgul olmasını teşvik etmiştir (Büyük Frederik, 2016: 8). 1740 yılının Mayıs ayına gelindiğinde ise Büyük Frederik’in babası Frederik Wilhelm vefat etmiş ve yerine genç prens kral olmuştur. Bu görevle birlikte Büyük Frederik’in eserin yayınlanması konusunda kısa süreli bir tereddüt yaşadığı söylenebilir. Nitekim bu eseri Voltaire bastırmıştır. 12 Ekim 1740 yılında esere bir de önsöz yazan Voltaire anti-Makyavel bir söylemi benimsemiştir. Voltaire’den eserin orijinal adının “Machiavelli’i Eleştirme Denemesi” olduğu da öğrenilmektedir (Kesgin, 2015: 130). Yaşadığı bağlam dikkate alınarak Frederik için Prens’i eleştirmenin bir anlamda felsefi bir zeminde babasından intikam alabilmesi için iyi bir fırsat olduğu da değerlendirilmektedir (Büyük Frederik, 2016: 8).

Yazar Machiavelli’yi eleştiren eserinin önsözünde okuyucuya şu şekilde hitap etmektedir: “Ben insanlığı yok etmeyi kendine görev bilmiş bu canavara karşı insanlığın savunmasını üstleniyorum. Hilenin ve ahlaksızlığın karşısına aklı ve adaleti koyuyorum ve zehrin arkasından hemen panzehiri gelsin diye Makyavel’in kitabı hakkındaki düşüncelerimi bölüm bölüm kaleme almaya cesaret ettim.” (Büyük Frederik, 2016: 17). Özellikle adalet vurgusu, Büyük Frederik’in biyografisini içeren kısa bir risalede de belirgin bir biçimde görülmektedir. Buna göre; “Büyük Frederik, pek küçük bir hükümet olan Prusya’yı bir devlet haline koymağa muvaffak olmuştu. Frederik daima intizamı seven, mert bir asker ruhu taşımıştır. Frederik’in yılmayarak atıldığı harpler yalnız memleketine muvaffakiyet kazandırmakla kalmamıştır. Onun elde ettiği tecrübeler askerlikte mühim bir inkılap vücade getirmiştir. Frederik’in “Büyük” lakabile yadettiren şey tevazuu sevmesi ve daima adilane icraat yapmasıdır” (Büyük Frederik, t.y.: 2).

Hükümdar ve Anti-Makyavel eserlerinin karşılaştırmalı bir okumasını gerçekleştirmeden evvel, Büyük Frederik’in eserinin, Machiavelli’nin eserine

karşı tarihteki ilk cevap/karşı duruş olmadığı belirtilmelidir. 1576’da Innocent Gentillet’nin kaleme aldığı *Discours d’Etat sur les moyens de bien gouverner contra Nicolas Machiavel* (Niccolo Machiavelli’ye Karşı, İyi Yönetmenin Yolları Üzerine Devlet Söylevi) başlıklı kitap, Prens’e yönelik bildiğimiz ilk ve en sistematik karşı duruştur. Ancak bu rüzgârın en bilinen örneklerinden biri, Büyük Frederik’in 1740 tarihli bahsedilen meşhur ve etkili risalesidir (Özmkas, 2019: 28-29).

PRENS VE ANTİ-MAKYAVEL

Bu başlıkta, bölümler halinde Machiavelli’nin ve Büyük Frederik’in görüşlerine ve görüşleri arasındaki farklılıklara yer verilmeye amaçlanmıştır. Machiavelli, “Kaç Çeşit Hükümdarlık Vardır ve Nasıl Ele Geçirilir?” başlıklı birinci bölümde, cumhuriyet ve hükümdarlıklardan söz etmekte ve hükümdarlıkların ya babadan oğula geçtiğini ya da yeni hükümdarlıklar olduğunu ifade etmektedir (Machiavelli, 2018: 3). Büyük Frederik, “Farklı Yönetim Biçimleri ve Nasıl Hükümdar Olunacağı Hakkında” başlığını taşıyan birinci bölümde ise, yönetim biçimlerinin farklılıklarını ortaya koymadan önce kaynaklarının araştırılması ve özgür insanların kendilerine efendi seçmelerine neden olan faktörler hakkında bir karara varılması gerektiğini düşünmekte ve henüz eserinin başlangıcında bir hükümdarın her şeyden önce adaleti gözetmesi gerektiğini vurgulamaktadır. (Büyük Frederik, 2016: 23-24). Aynı bölümler kapsamında bir devletin elde edilmesi hususunda Machiavelli (2018: 3) “El konularak elde edilen söz konusu devletler ya bir hükümdarın oldum olası buyruğunda yaşayanlar ya da özgür yaşamaya alışkın olanlardır. Elde edilmeleri ya kendi, ya başkalarının silahlarıyla, ya yazgının buyruğu ya da erdemle olmuştur” ifadesinde bulunurken, Büyük Frederik şunları söylemektedir (2016: 24): “Bir ülkeye hâkim olmanın üç meşru yolu vardır: miras yoluyla veya seçim hakkına sahip olan bir halkın oylarıyla ya da adilce yapılan bir savaşta bazı düşman topraklarının ele geçirilmesiyle.”

“Soydan Gelme Hükümdarlıklar” başlığını taşıyan ikinci bölümde Machiavelli (2018: 4), yeni hükümdarlıklara oranla, soydan gelme ve hükümdarın aile yönetimine alışkın hükümdarlıkları elde tutmanın çok daha kolay olduğunu düşünmektedir. Çünkü devam eden bir düzen söz konusudur. Büyük Frederik de “Veraset Yoluyla Elde Edilen Devletler Hakkında” başlıklı ikinci bölümde Machiavelli’nin bu görüşüne katılmaktadır. Çünkü insanoğlu, eski olan her şeye karşı adeta batıl inanca varan bir nevi saygı göstermektedir. Dolayısıyla eski zamanların insanlar üzerindeki gücüne bir de veraset hakkı eklendiğinde, insanoğlunun isteyerek taşıyacağı bundan daha güçlü bir

boyunduruk yoktur (Büyük Frederik, 2016: 25). Bu perspektif göz önünde bulundurulduğunda Machiavelli, doğal yollarla iktidar olmuş hükümdarların, halkını incitmek için herhangi bir neden veya zorunlulukları olmadığı kanaatinde. Çünkü bunlar, yeni hükümdarlara göre daha çok sevilmektedirler. Dolayısıyla eğer olağanüstü yanlışlar yapmaz ve halkın nefretini kazanmazsa sevilen biri olması kadar doğal bir şey olamaz (Machiavelli, 2018: 4). Fakat bu kez Büyük Frederik bu hususun tek başına yeterli olmayacağını düşünmektedir. Nitekim hükümdarın yalnızca olağan bir istidada sahip olması yeterli değildir. Bununla birlikte, halkını mutlu etmeyi de bilmelidir. Bu durum da prensin/hükümdarın lehinedir. Zira halinden memnun bir halk ayaklanmayı düşünmez (Büyük Frederik, 2016: 26).

Machiavelli, “Karma Hükümdarlıklar” başlığını taşıyan üçüncü bölümde, yeni hükümdarlıklarda zorluklar olduğunu ifade etmektedir. Zira gelecek olan hükümdarın daha iyi olacağı inancıyla halkın devamlı yönetici değiştirmek amacı söz konusu olabilmektedir. Bu kanıdan yola çıkarak, halk var olan hükümdara karşı silaha sarılmakta, ama yanıldığını görmektedir. Çünkü gelen gidene aratmaktadır (Machiavelli, 2018: 5). Büyük Frederik ise, “Karışık Devletler Hakkında” başlıklı üçüncü bölümde öncelikle Machiavelli’nin yaşadığı döneme atıfla söze başlamaktadır. Buna göre, Machiavelli’nin de içinde yaşadığı on beşinci yüzyıl, henüz barbarlığın hüküm sürdüğü bir yüzyıldır. “O dönemde fatihlerin acınası şanı ve azametlerinden dolayı bir nevi saygı uyandıran olağanüstü eylemleri uysallıktan, hakkaniyetten, hayırseverlikten ve tüm diğer faziletlerden üstün tutulmuştur. (...) Artık tüm dünyanın tahrip olmasına sebep olan zalimce tutkuları övgülerle ateşleyecek kadar akılsız değiliz” (Büyük Frederik, 2016: 27). Machiavelli’ye göre (2018: 7); bir yeri işgal eden ve yitirmek istemeyen hükümdar için iki temel kural vardır: bunlardan birisi, eski hükümdarın soyunu kurutma, diğeri ise yasaları ve vergileri değiştirmemektir. Lakin Büyük Frederik bu düşüncüyü deyim yerindeyse acımasız bulmaktadır ve bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: “Fetihten önce hüküm süren hükümdarların soyunun yok edilmesi gerektiğini söylemektedir. İğrenmekten içimiz ürpermeden böyle bir kuralı okumak mümkün müdür? Oysa bu şekilde hareket ederek, dünyaya eninde sonunda kendisinin de yok olmasına sebep olacak bir geleneği getirmiş oluyor” (Büyük Frederik, 2016: 28). Machiavelli yine bu bölümde işgal edilen topraklardaki farklılıkları dikkate alarak hükümdarın işgal ettiği topraklarda gidip yaşaması gerektiğini önermektedir. Çünkü O’na göre, işgal edilen topraklarda yaşayan insanların farklı dil, yaşam biçimi ve düzeni varsa orada sorun var demektir. Dolayısıyla bu duruma karşı en etkin yol, o toprakları işgal eden kişinin gidip oraya yerleşmesi olacaktır. Bu sayede, orada yaşadıkça doğacak başkaldırı ve isyanları yerinde saptamak ve anında üzerine gidebilmek

mümkün olacaktır (Machiavelli, 2018: 7). Büyük Frederik bu görüşü doğru bulmaktadır. Fakat şu hususun da unutulmaması gerektiğini ifade etmektedir: büyük hükümdarların topraklarının çoğu, gövdenin tamamında hissedilmeden ülkenin merkezinden ayrılmasına imkân vermeyecek şekildedir (Büyük Frederik, 2016: 29). Machiavelli bir başka çözüm biçimi olarak işgal edilen topraklarda insanların hükümdara bağlılığını sağlamak için bir ya da iki bölgeye koloni yerleştirmeyi önermektedir. Çünkü ya bu yapılacaktır ya da oralarda atlı ve piyade güçler bulundurulacaktır (Machiavelli, 2018: 8). Ancak Büyük Frederik’e göre (2016: 30); Machiavelli, bu konuda Romalıları örnek almaktadır, hâlbuki Romalıların kolonilerle birlikte lejyonlar göndermemiş olsalardı kolonileri de çok geçmeden kaybetmiş olacaklarını göz önünde bulundurmamaktadır. Aynı zamanda da Romalıların koloniler ve lejyonlar dışında müttefik kazanmayı da başardıklarını hesaba katmamaktadır. Machiavelli, dili, töresi, geleneği farklı bir eyalete giren birinin kendinden zayıf iktidarların savunuculuğunu yapmak, o eyaletin güçlü iktidarlarını zayıflatmak zorunda olduğunu düşünmektedir. Ayrıca hükümdar, kendisi kadar güçlü yabancı bir hükümdarın herhangi bir nedenle o topraklara girmesine izin vermemelidir (Machiavelli, 2018: 9). Bu hususa Büyük Frederik şu şekilde yanıt vermektedir (2016: 31): “‘Bir hükümdar, küçük komşu hükümdarları kendi tarafına çekmeli ve korumalıdır. Aralarından istediklerini yüceltmek ve istediklerini alçaltmak için aralarında husumet çıkartmalıdır.’ Oysa bu tiranlar ve bu küçük hükümdarlar arasında hakemlik yapan, anlaşmazlıklarını iyilikle çözen, yanlışlarında tamamen tarafsız kalarak ve kendi çıkarlarını gözetmeden onların güvenini kazanan dürüst bir insan arasında ne büyük bir fark vardır!”

“İskender’in İşgal Ettiği Dareios Krallığı, İskender’in Ölümünden Sonra Ardıllarına Hangi Nedenle Baş Kaldırmadı?” başlıklı dördüncü bölümde Machiavelli, Büyük İskender’in kısa zamanda Asya’da egemen olmasından ve orayı işgal ettikten kısa bir sonra ölmesine karşın, ardıllarının hiçbir ayaklanmayla karşılaşmamış olmalarından bahisle başlayarak, hükümdarlıkların iki ayrı yöntemle yönetildiğini söylemektedir. Bunlardan ilki, bir hükümdarın ve onun gösterdiği inayet ve verdiği izinle bakanı olarak görevlendirdiği emir kullarıyla yönettiği hükümdarlıklardır. Bunlardan diğeri ise bir hükümdar ve bu kez hükümdarın kayrası değil, kalıtsal yoldan o unvana ulaşmış derebeyleriyle birlikte yönettiği hükümdarlıklardır. Machiavelli bu iki yönetim biçimine örnek olarak Türkleri ve Fransızları göstermektedir. “Türklerin yönetim biçimi monarşidir ve başında bir Sultan bulunmaktadır. Yönetimdeki diğer görevliler onun kullarıdır. (...) Fransa kalıtsal yolla unvan kazanmış bir yığın derebeyinin ortasında kendisini bulmuştur. (...) Türk devletinin işgal etmenin zorlukları vardır. (...) Fransa gibi yönetilen devletlerde bunun tersi gerçekleşir. Çünkü

içeriden kimilerini ayarlayarak rahatlıkla ülkeye girebilirsin” (Machiavelli, 2018: 15-17). “Tahtın Nasıl Korunacağı Hakkında” başlıklı dördüncü bölümde, cevaben Büyük Frederik Machiavelli’nin olaya yalnızca tek taraflı baktığı kanaatindedir. Çünkü Machiavelli’nin yaşadığı çağda Fransa’da büyük kişiler ve soylular, hükümdarın gücünü paylaşan küçük birer hükümdar olarak görülmüştür. Bu da çeşitli sıkıntı ve anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına, sıkça görülen ayaklanmalara sebep olmuştur. Aralarındaki fark, Osmanlı padişahlarının genelde yeniçeriler tarafından boğdurulması, ölen Fransa krallarının ise bağınaz keşişler tarafından alçakça öldürülmüş olmasıdır. Dolayısıyla detaylara dair bakış açıları yetersizdir (Büyük Frederik, 2016: 33-34).

Machiavelli, “İşgalden Önce Kendi Yasalarıyla Ayakta Duran Hükümdarlıklar ve Kentler Nasıl Yönetilmelidir?” başlığını taşıyan beşinci bölümde, kendi yasaları ve özgürlük içinde yaşamaya alışkın devletler ele geçirildiklerinde, bu devletleri elde tutmanın üç yolundan bahsetmektedir. Bu üç yoldan birincisi, onları ortadan kaldırmaktır. İkincisi, gidip orada yerleşip oturmaktır. Üçüncüsü ise vergiye bağlamak ve içeride hükümdara yöre insanının dostluğunu sağlayacak az sayıda kişiden oluşmuş bir hükümet kurarak kendi yasalarıyla yaşamalarına izin vermektir. Bununla birlikte, O’na göre, gerçekten sahiplenebilmek için yakıp yıkmaktan başka çare de yoktur. Zira özgürce yaşamaya alışmış bir kenti ele geçiren birisi eğer o kenti yakıp yıkmazsa, kendisi o kent tarafından yakılıp yıkılmayı bekliyor demektir (Machiavelli, 2018: 18-19). “Fethedilen Ülkeler Hakkında” başlıklı beşinci bölümde Büyük Frederik Machiavelli’nin bu yaklaşımına belirgin bir biçimde şu şekilde karşı çıkmaktadır: “Sayın Makyavel, diyorsunuz ki, emin bir şekilde bir ülkeye sahip olmak için, hükümdarın fethettiği özgür bir ülkeyi yakıp yıkmak gerekiyormuş. Öyleyse söyleyin bana, bu fethi neden yaptı? Gücünü artırmak ve daha korkutucu olabilmek için yaptığını söyleyeceksiniz. Bu prensiplere göre tam aksini yaptığını size kanıtlamak için tam da bunu duymak istedim, zira bu fetih için çok para harcıyor, ardından kayıplarını telafi edecek tek toprakları yakıp yıkıyor. Tahrip edilmiş ve nüfusunun tamamını kaybetmiş toprakların bir hükümdarı güçlü kılamayacağını siz de kabul etmek zorundasınız” (Büyük Frederik, 2016: 37-38).

“Kendi Askerleri ve Becerisiyle Elde Edilen Yeni Hükümdarlıklar” başlıklı altıncı bölümde Machiavelli, tüm yeni hükümdarlıklarda, eğer yeni bir hükümdar varsa bu hükümdarın o hükümdarlığı ne ölçüde elinde tutacağını tamamen onun becerisinin ölçüsüne bağlı olduğunu belirtmektedir. Ancak yazgısına daha az güvenen hükümdar daha çok iktidarda kalır diye de eklemektedir. O’na göre, yazgıya dayalı olarak değil de öz becerileriyle hükümdar olanlardan söz edilecek olursa, aralarında en yetkinleri Musa, Kyros, Romulus, Theseus ve benzerleri isimlerdir. Yazgı bu isimlere ham maddeyi

vermiştir; onlar da kendilerine göre bu ham maddeyi işlemişlerdir (Machiavelli, 2018: 20-21). “Hükümdarın Yiğitliği ve Kendi Silahları Sayesinde Elde Ettiği Yeni Ülkeler hakkında” başlığıyla altıncı bölümde, Büyük Frederik ise bu örneklerle geçmeden evvel her insanın mutlaka hırsı olduğunu, ancak insanın bu hırsları ılımlı ise toplumun ruhu olabileceklerini belirtmektedir. Dizginlenmedikleri takdirde ise toplumun temelden sarsılmasına sebep olacaklardır. Bu hususların ardından Büyük Frederik Machiavelli’nin örnek olarak gösterdiği isimler çerçevesinde görüşlerine şu şekilde karşı çıkmaktadır: Machiavelli, [Hz.] Musa, Keyhüsrev [II. Cyrus], Romulus, Theseus ve Hiero’yu örnek göstermektedir. Lakin Büyük Frederik’e göre burada ayrıca yazarın bu örnekleri verirken ne kadar sahte bir dürüstlük kullandığını da belirtmek gerekmektedir. Çünkü Machiavelli, hırsı yalnızca güzel olan tarafından göstermektedir. Yalnızca talihleri yaver giden hırslı kişilerden bahsetmektedir. Ancak hırslarının kurbanı olanlardan hiç bahsetmemektedir (Büyük Frederik, 2016: 40-42).

Machiavelli, “Başkalarının Silahlı Gücü ve Yazgıyla Ele Geçirilen Yeni Hükümdarlıklar” başlıklı yedinci bölümde sadece yazgılarıyla yalın yurttaşlıktan hükümdar olanların, çok fazla çaba ve gayret göstermeden hükümdar olduklarını, ancak hükümdarlığı elde tutabilmek için oldukça zorlandıklarını ifade etmektedir. Bu insanlar iktidarı kendilerine bağışlayan kişilerin oynak, değişken istenç ve yazgılarına bağımlıdır (Machiavelli, 2018: 24-25). Yine bu bölümde başkalarının silah ve yazgısına çok güvenmeme yönünde örnekler ve telkinlerle de karşılaşmaktadır. “Yeni Kazanılan Toprakların Nasıl Yönetilmesi Gerektiği Hakkında” başlıklı yedinci bölümde ise Büyük Frederik sözlerine şu şekilde başlamaktadır: “Fenelon’un Telemakhos’unu okuduğumuzda, sanki doğamız İngilizlerin doğasına benziyormuş gibi bir izlenime kapılırız. Makyavel’in hükümdarını okuduğumuzda ise sanki şeytana yaklaşıyormuşuz gibi bir hisse kapılırız” (Büyük Frederik, 2016: 47). O’na göre (2016: 48); komşuların varlıklarını ele geçirmek için, onları zayıflatmak ve onları zayıflatabilmek için ise onları birbirlerine düşürmek ancak kötülerin mantığı olabilir.

“Alçakça Yollardan Hükümdarlığa Ulaşanlar Üstüne” başlığını taşıyan sekizinci bölümde, Machiavelli insanoğlunun tümüyle yazgının yardımı ya da kendi becerisine yaslanmadan yalın yurttaşlıktan hükümdarlığa yükselmekte başvurabileceği iki yolun daha olduğunu belirtmektedir. Bunlardan birisi alçakça ve iğrenç yollarla iktidarı ele geçirmeye dayalıdır. Diğeri ise yurttaşlarının onayını alarak ülkesinde hükümdar olmaktır (Machiavelli, 2018: 32). “Ahlaksızlık Sayesinde Hükümdar Olanlar Hakkında” başlıklı sekizinci bölümde ise özellikle Büyük Frederik’in bizatihi bu düşünceyi alçakla bulduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Çünkü bu görüşü kendisi şu şekilde dile

getirmektedir: “Makyavel yalnızca kötülerin okuduğu bir okulda ahlaksızlığı veya hainlerin okuduğu bir üniversitede sadakatsizliği öğretmek üzere çalışıyor olsaydı, bu konulara değinmesi büyük bir sürpriz olmazdı. Oysa tüm insanlara hitap etmektedir ve bilhassa başkalarını yönetmek üzere seçildikleri için aralarında en ahlaklıları olmaları gereken kişilerle ilgilenmektedir. Onlara sadakatsizliği ve cinayeti öğretmekten daha rezil, daha utanmaz bir şey var mıdır?” (Büyük Frederik, 2016: 53). Yine bu bölümde Machiavelli şiddetin iyiliğe kullanılmasından söz etmektedir. Burada, şiddetin iyiliğe kullanılmış olmasından, bir kerede iktidarı sağlama alabilmek için kullanılmış ve sonra daha fazla uzatmadan olabildiğince halkın yararına olabilecek bir biçime dönüştürülmüş olmasından söz etmektedir (Machivelli, 2018: 36). Ancak Büyük Frederik, Sicilya’daki Akşam duası Katliamı ve Paris’teki Aziz Bartolomeus Yortusu Kıyımı gibi bu tür zulümleri hatırlatmakta ve Machiavelli’nin insanın içini ürperten bu eylemleri onayladığını söylemektedir. Zira Machiavelli ilk anda korku salacak şekilde işlendikleri takdirde, bu cürümlerin çirkinliğini önemsiz görmektedir (Büyük Frederik, 2016: 55).

Machiavelli, “Sivil Hükümdarlıklar Üstüne” başlıklı dokuzuncu bölümde, yalın yurttaşlıktan ayak oyunları olmadan ya da insanlık dışı şiddete başvurulmadan halkının desteğiyle ülkesinde iktidar koltuğunda oturmuş, sivil hükümdardan söz etmektedir. O’na göre buraya varmak/gelebilmek için halkın ya da seçkinlerin desteği gerekmektedir. Bu bağlamda, halkın desteğiyle hükümdar olan kişi, halkın dostluğunu korumak zorundadır. Bunun gerçekleşmesi için ise halkın beklentisi belirgindir. Zira halk zulme uğramak istemez. Ama halka karşı seçkinlerin desteğiyle hükümdar olmuş biri, her şeyin ötesinde halkın beğenisini kazanmak zorundadır (Machiavelli, 2018: 37-38). “Sivil Hükümdarlıklar Hakkında” başlıklı dokuzuncu bölümde, bu kez Büyük Frederik’in Machiavelli’ye olumlu yönden yaklaştığı ve fakat yine görüş ve düşüncelerine katılmadığı müşahade edilmektedir. O’na göre (2016: 57-59); Machiavelli bu bölümde cumhuriyetin başındaki insanların özgürce katılımlarıyla en yüksek makamlara kadar uzanan iyi devlet kurallarını örnek göstermektedir. Hatta bu, dürüst bir insan olunmasına izin verdiği tek seferdir. Fakat Büyük Frederik böylesi bir durumun hiçbir zaman meydana gelmediği görüşündedir. Çünkü Cumhuriyetçi bir ruh, özgürlüğü konusunda son derece kıskançtır. Özgürlüğüne zarar verebilecek her şeye dikkat eder ve başında bir hükümdar olacağı düşüncesine bile katlanamaz. Bu minvalde, bir cumhuriyette yaşayan ve gerçek anlamda özgür olanları, asla ve asla başlarına bir hükümdar getirmeye ikna etmek mümkün değildir. Çünkü şöyle diyeceklerdir: “tek bir insanın dik başlılığına tabi olmaktansa kanunlara tabi olmak daha iyidir.”

“Hükümdarlıkların Gücü Nasıl Ölçülmelidir?” başlıklı onuncu bölümde Machiavelli, şu soruyu sormaktadır: “çok büyük bir devlete sahip bir hükümdar gereksinim duyduğunda kendi başına ayakta durabilir mi, yoksa kendini savunmak için hep başkalarından mı yardım almak zorundadır?” (Machiavelli, 2018: 40-41). Genel bağlamda bu soruya yanıt olarak, iyi bir biçimde korunmuş bir kente sahip ve halkının nefret etmediği bir hükümdara saldırılamayacağı düşüncesindedir (Machiavelli, 2018: 42). Bu hususta Büyük Frederik, Machiavelli ile aynı görüşe sahip değildir. Öyle ki, “Devletlerin Gücü Hakkında” başlığını taşıyan onuncu bölümde, Machiavelli’nin getirdiği kurallardan birçoğunun günümüz siyasetinde uygulanamayacağı düşüncesindedir. Bu, bilhassa bu bölümde görülmektedir. Çünkü bir hükümdar tek başına birçok güçlü hükümdara karşı direnemeyecektir ve her halükarda birkaç müttefikin yardımına ihtiyaç duyacaktır. (Büyük Frederik, 2016: 62).

Machiavelli, ruhban sınıfı ile ilgili olarak “Ruhban Sınıfının Hükümdarlıkları Üstüne” başlıklı on birinci bölümü kaleme almıştır. O’na göre bu sınıfın, hükümdarlıkların savunmadıkları devletleri ve yönetmedikleri uyrukları vardır. Savunulmamalarına karşın devletleri ellerinden alınmamıştır. Uyrukların hükümdarlıklarından kopmak gibi bir sorunları olmamıştır. Dolayısıyla yalnızca bu hükümdarlıklar güvenli ve mutlu olanlardır (Machiavelli, 2018: 43). Bu bölümde örnek olarak VI. Alexander ön plana çıkmaktadır. Machiavelli’ye göre (2018: 45), VI. Alexander iktidara gelince, para ve asker gücüyle o güne dek gelmiş geçmiş tüm papalardan çok daha fazla neler yapabileceğini göstermiştir. Bu görüşe karşın yine on birinci bölümde bu kez “Ruhani Devletler Hakkında” başlığıyla Büyük Frederik bu görüşü sert biçimde eleştirmektedir. “Yazar, papalık makamının yüceliğine en fazla katkıda bulunan hususları açıklamıştır. En önemli sebebini, zalimliği ve hırsı en üst mertebeye taşıyan ve kendi çıkarından başka bir adalet tanımayan VI. Aleksander’in becerikli yönetimine atfetmektedir. Dünyada papalık tacını taşıyan en kötü insanlardan birinin, papalığın gücünü en fazla pekiştiren kişi olduğu doğru ise bundan doğal olarak hangi sonucu çıkartmalıyız?” (Büyük Frederik, 2016: 70).

“Askeri Birlik Türleri ve Paralı Askerler” başlığını taşıyan on ikinci bölümde Machiavelli, bir devleti savunmak için bir hükümdarın kullandığı silahlı güçlerin ya kendi öz ordusu olduğunu, ya paralı askerlerden ya yardımcı askerlerden oluştuğunu ya da karma olduğunu ifade etmektedir. O’na göre bu noktada paralı ve yardımcı askerlerden oluşmuş ordu, yararsız ve tehlikelidir. Eğer birileri devletini paralı askerlerle ayakta tutmaya kalkacak olursa, devletin güvenliğini sağlayamayacağı gibi, onu geleceğe de taşıyamayacaktır. Bununla birlikte, paralı komutanlar da silah kullanmakta ya çok becerikliler ya da değillerdir. Eğer becerikli kişilerse onlara güvenmemek gerekir. Çünkü giderek

daha güçlü olmaktan başka bir şey düşünmezler. Ama komutan becerikli bir subay değilse, o zaman da kaçınılmaz olarak hükümdarı perişan edecektir (Machiavelli, 2018: 47). “Askerlerin Çeşitleri Hakkında” başlıklı on ikinci bölümde Büyük Frederik bu düşünceye şu şekilde karşı çıkmaktadır: “Yazar, paralı askerlerin yararını tamamıyla reddetmektedir ve bu birliklerin hizmet ettikleri devlet için yarardan çok zarar getirdiğini gösterdiğini düşündüğü örnekleri ileri sürmektedir. (...) Makyavel’in bu önermesi, yeterli sayıda asker çıkartabilen kalabalık nüfuslu devletler için uygun olabilir. Yazar gibi ben de paralı askerlerin bir ülke için iyi olmadığı görüşündeyim. (...) Yalnızca savaş halinde olup, nüfusunun büyük bir bölümünü kaybetmiş olan bir devlet için paralı asker tutmak bir zorunluluktur” (Büyük Frederik, 2016: 73-74). Paralı komutanlar konusuna gelindiğinde ise, Büyük Frederik’e göre (2016: 76); büyük bir hükümdar, ordusunun bizzat başına geçmelidir. Çünkü ordusu, sarayıdır. Yönetiminin en önemli hususlarından birisi budur. Bu yüzden onu kendisinden başka kimseye emanet etmemelidir.

Machiavelli “Yardımcı, Karma ve Ulusal Askerler” başlıklı on üçüncü bölümde yardımcı askerleri de paralı askerler gibi gereksiz görmektedir. Bunlar güçlü kişilerin elindeki askerlerdir ve yardıma çağrıldıklarında gelip hükümdara destek veren ve onu savunan askerlerdir. Buradaki risk şudur: başlangıçta yardımcı askerler kendileri için iyi ve yararlı olabilirler, ama yardıma çağırılan kişi her zaman zararlıdır, çünkü yitirdiğinde soluğu kesilir, kazandığında onların tutsağı olur (Machiavelli, 52: 2018). Büyük Frederik de “Yardımcı Askerler Hakkında” başlığını taşıyan on üçüncü bölümde bu denli olumsuz yaklaşmanın doğru olmadığı düşüncesindedir. Çünkü Machiavelli, akıllı bir hükümdarın yabancı askerlerle muzaffer olmaksızın kendi halkıyla ölmeyi yeğleyeceğini iddia ederek, biraz aşırıya kaçmaktadır. Belki de Machiavelli’nin bu kuralı incelendiğinde, yalnızca hükümdarlarda sahte bir kıskançlık yaratmak için çaba gösterdiği düşünülebilir. Çünkü tebaasına ve özellikle generallerine ve yardımcı askerlerine karşı şüphe duymalarını istemektedir (Büyük Frederik, 2016: 79). Yine bu bölümde Machiavelli, akıllı bir hükümdarın her zaman bu askeri güçlerden uzak durduğunu ve ulusal askeriyle sorunlarını giderdiğini ifade etmekte ve eklemektedir: bu hükümdar, başkalarının silahlarıyla kazanmayı gerçek bir zafer saymadığı için başkalarının silahlarıyla kazanmak yerine kendi silahlarıyla yitirmeyi yeğlemiştir (Machiavelli, 2018: 53). Ancak Büyük Frederik, bu bakışı dar bir perspektif olarak değerlendirmektedir. O’na göre (2016: 80); Machiavelli yalnızca küçük hükümdarlar için yazmıştır. Elbette ki, yalnızca yabancı askerlerle savaş yürütenler zayıftır. Ancak hem yabancı hem kendi askerleri ile savaş yürütenler ise çok güçlüdür.

“Hükümdarın Orduya İlişkin Görevleri” başlığını taşıyan on dördüncü bölümde Machiavelli belirgin ve net bir biçimde bir hükümdarın savaştan, savaşla ilgili yöntem ve düzenlemelerden başka bir ereği, bir düşüncesi, bir uğraşısı olmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü savaş, komuta eden kişiye özgü tek sanattır (Machiavelli, 2018: 56). Fakat “Yalnızca Savaşın mı Düşünülmesi Gerektiği Hakkında. Avlanmaktan Alınan Ölçüsüz Zevk” başlıklı on dördüncü bölümde Büyük Frederik, hükümdarın tek görevinin bu olmadığını salık vermektedir. Çünkü yalnızca savaşlara eğilen bir hükümdar, görevinin ancak yarısını yerine getirmiş olur. Dolayısıyla O’nun gözünde Machiavelli’nin hükümdarı Homeros’un güçlü ve kudretli olarak tasvir edilen, ancak hiçbir zaman hakkaniyetli olarak tasvir edilmeyen tanrıları gibidir (Büyük Frederik, 2016: 83).

Machiavelli on beşinci bölümde “İnsanlar, Özellikle Hükümdarlar Nelerden Övgü, Nelerden Yergi Alırlar?” başlığı altında bir hükümdarın ayakta kalabilmek için iyi olmamayı ve iyiliği yerine göre kullanmayı öğrenmesi gerektiğini öne sürmektedir (Machiavelli, 2018: 59). Bu görüş belki de sonradan Makyavelist görüş olarak nitelendirilen bakış açısının emarelerinden birisidir. Nitekim bu hususu da Büyük Frederik “İnsanları, Bilhassa Hükümdarları Övmenin veya Kınamanın Nelere Yol Açtığı Hakkında” başlıklı on beşinci bölümde şu şekilde eleştirmiştir (2016: 89): “Canavarlardan ve şeytanlardan başka bir şey çizmeyen ressamı vardır. Makyavel işte bu tür bir ressamdır. (...) Makyavel’e göre, eğer ölmek istemiyorsak, böylesine kötü ve yozlaşmış bir dünyada tamamen iyi olmak mümkün değildir. Ben ise şunu iddia ediyorum: ölmek için akıllı ve ahlaklı olmak gerekir.”

“Cömertlik ve Cimrilik Üstüne” başlıklı on altıncı bölümde Machiavelli, bir hükümdarın cömert olarak tanınmasının iyi bir şey olduğunu söylemektedir. Fakat sırf bu şekilde tanınmak için cömert olmanın ortaya çıkardığı riske de dikkat çeker. Dolayısıyla cömertliğin mantıklı kullanılması gerekmektedir. Bununla birlikte, bir hükümdar, insanlar arasında adının cömerde çıkmasını istiyorsa, bu kez şatafattan ve gösterişten uzak kalmaz. Böyle yapan hükümdar da tüm varsılığını bu tür etkinliklerde yiyip bitirir. Bu sebepten ötürü “bir hükümdar uyruğunu soyup soğana çevirmediği, ülkesini savunabildiği, yoksullaşmaktan ve aşağılanmaktan kaçınabildiği, açgözlülük etmediği için cimri diye tanınıyorsa, kendini hor görmemeli. Çünkü bu niteliği bir hükümdarı ayakta tutan kusurlardan biridir” (Machiavelli, 2018: 60-61). “Cömertlik ve Ekonomi Hakkında” başlıklı on altıncı bölümde Büyük Frederik, hem büyük devlet-küçük devlet ayrımını hem de kavramsal hassasiyeti ortaya koymaktadır. Çünkü öncelikle büyük devlette bolluktan kaynaklanan ve zenginliği devletin tüm kademelerine dağıtan savurganlık, büyük bir canlılık kaynağıdır. Zira bu canlılık, çalışkanlığı destekler ve zenginlerin ihtiyaçlarını artırır. Zenginlerin bu

ihtiyaçları da onları yoksullara bağlayan bağıdır. İhtiyatlı bir devlet adamı büyük bir devlette savurganlığı yok etmeye kalkıştığında, devlet donuk ve güçsüz olabilecektir. Bilakis küçük bir devlette ise, savurganlık devletin yok olmasını kolaylaştıracaktır. Kavramsal ayrım noktasında ise Büyük Frederik, Machiavelli'nin cömertlik kelimesini çok belirgin olmayan bir bağlamda kullandığı düşüncesindedir. Çünkü cömertliği, savurganlıktan yeterince ayırmamaktadır (Büyük Frederik, 2016: 91-93).

Machiavelli, “Zalimlik ve Merhamet Üstüne; Hükümdar Korkulan mı, Yoksa Sevilen Bir Kişi mi Olmalı?” sorusuna yanıt olarak on yedinci bölümde şu ifadelerde bulunmaktadır. “Hükümdar korkulacak biri olmaktan çok sevicecek biri mi, yoksa tersi mi olmalı? Buna verilecek yanıt şudur: hem öyle hem böyle. Ama ikisini bir arada bulundurmak zor olduğu için, ikisinden birisi olmadığında sevicecek biri olmaktansa korkulacak biri olmak yeğdir. Çünkü genel olarak insanlarla ilgili şu söylenebilir: insanlar nankör, değişken, içten pazarlıklı, riyakâr, korkak ve çıkarıcıdır; iyilik yaptığın sürece yanından ayrılmazlar; gerekeceğinde sana kanlarını, canlarını, mallarını, mülklerini, dahası evlatlarını bağışlarlar. Oysa gerektiğinde hepsi arkasını döner” (Machiavelli, 2018: 64). “Zalimlik ve Merhamet ve Korku Salmanın mı, Sevilmenin mi Daha İyi Olduğu Hakkında” başlıklı on yedinci bölümde ise Büyük Frederik'in bu görüşe net ve sert bir biçimde karşı çıktığı müşahade edilmektedir. Çünkü Machiavelli'ye göre bir insanın hayatı değersiz, taptığı tek tanrı olan şahsi çıkar ise her şeydir. Büyük Frederik, sertlik olmadan orduda düzenin muhafaza edilemeyeceğinin farkındadır. O'nun Machiavelli'den bu hususta istediği şey ölçülü olmasıdır. Elbette bazı durumlarda sert olmak gerekir, lakin asla acımasız olunmamalıdır. Ayrıca Büyük Frederik yine nankör insanların varlığını ve dahi korkunun bazı durumlarda işe yarayabileceğini de inkâr etmemektedir. Fakat tek düşüncesi korku salmak olan bir kralın yalnızca sefil köleleri yöneteceğini iddia etmektedir. Bu yüzden şöyle devam etmektedir: “dünyanın mutluluğu için keşke tüm hükümdarlar merhametli olsalar, lakin çok da yumuşak başlı olmamalıdırlar ki, merhamet onlarda bir erdem olarak kalsın ve asla zayıflığa dönüşmesin” (Büyük Frederik, 2016: 95-98).

“Hükümdarlar Sözlerinde Nasıl Durmalıdırlar?” başlıklı on sekizinci bölümde Machiavelli, başlangıçta bir hükümdarın sözünde durmasının ve kurnazlık yapmadan içtenlikli davranmasının ne kadar övgüye değer olduğunu ifade etse de, sonrasında yaşayarak gördüğü kendi zamanı bağlamında büyük işler yapan hükümdarların öyle sözlerinde duran kişiler olmadığını belirtmektedir. Bu hükümdarlar, bu şekilde davranarak, yani kurnazlıklarıyla insanların akıllarını çelmişler ve sonunda içtenlikli hükümdarlara da üstün gelmişlerdir (Machiavelli, 2018: 66). Fakat Büyük Frederik'e göre bu yanlıştır.

“Bir Hükümdarın Sözü’nü Nasıl Tutması Gerektiği Hakkında” başlıklı on sekizinci bölümde bu eksendeki görüşlerini dile getirmektedir. Çünkü büyük hükümdarlar, nasıl ki güneş üzerindeki lekelerini gizleyemiyorlar ise hatalarını öyle gizleyemezler (Büyük Frederik, 2016: 99). Yine bu bölümde Machiavelli, hayvan kimliğine bürünmeyi bilmesi gereken bir hükümdarın, hayvanlardan tilki ve aslanı yeğlemesi gerektiğini önermektedir. Zira aslan tuzaklardan, tilki de kurtlardan korunamaz (Machiavelli, 2018: 67). Büyük Frederik ise bu durumu şöyle karşılamaktadır: “Makyavel, hükümdarın bir aslanın ve bir tilkinin özelliklerine sahip olması gerektiğini söylemektedir ve şöyle bir sonuca varmaktadır: ‘Bu, bir hükümdarın sözünü tutmak zorunda olmadığını gösterir.’ Bakın, ne kadar tuhaf bir çıkarım. Ormanlarda tilkiler ve kurtlar vardır, dolayısıyla bir hükümdar da ikiyüzlü olmalıdır” (Büyük Frederik, 2016: 101). Machiavelli ayrıca bir hükümdarın söz vermesini gerektiren durumlar ve sebepler ortadan kalkmışsa ve hatta vermiş olduğu söz aleyhine dönecekse, sözünü tutmaması gerektiğini düşünmektedir. Bu durumu da O, insanların yaradılışına bağlamaktadır. Dolayısıyla kötü yaradılışlı oldukları için insanlar verdikleri sözü tutmayacaklarına göre, hükümdarın da sözünde durması gerekmeyecektir (Machiavelli, 2018: 67). Bu tabloya karşın Büyük Frederik, Machiavelli’nin bazı hususları göz ardı ettiğini ortaya koymaktadır: “Tüm insanlar kötü oldukları ve her daim sözlerinden döndükleri için, sen de sözünü tutmak zorunda değilsin, diyor Öncelikle burada bir çelişki var, zira hemen ardından ikiyüzlülük yapmayı bilen insanların mutlaka kandırılmaya müsait olacak kadar saf olan insanlara rastlayacaklarını söylemektedir. Bu nasıl olur? Tüm insanlar kötü, ama yine de kandırılabilir kadar saf olan insanlar var, öyle mi?” (Büyük Frederik, 2016: 101).

Machiavelli, “Aşağılanmak ve Nefret Edilmekten Nasıl Uzak Durmalı?” başlıklı on dokuzuncu bölümde, bu soruya cevaben şöyle demektedir: hükümdarı nefret edilecek biri yapan açgözlü olması ve uyruğunun malına ve ırzına göz koymasıdır. Dolayısıyla hükümdar bundan kaçınmalıdır. Ayrıca hükümdar şayet hoppa, kaypak, kadınsı, mızımız, kararsız olarak bilinirse aşağılanır. Bu durumdan kaçınabilmek için eylemlerinde büyük, coşkulu, ağırbaşlı, güçlü olduğunu göstermeye gayret etmelidir (Machiavelli, 2018: 69). Büyük Frederik “Küçümsenmekten ve Nefret Uyandırmaktan Kaçınmak Gerektiği Hakkında” başlıklı on dokuzuncu bölümde, adalet ve merhametten daha doğal, bir hükümdar için daha dürüst bir şey olmadığını ifade etmektedir (Büyük Frederik, 2016: 105). Machiavelli burada, bir önceki bölüme de benzer bir biçimde devleti ayakta tutmak isteyen hükümdarın çoğunlukla iyi olmamaya zorlandığını belirtmektedir (Machiavelli, 2018: 74). Büyük Frederik ise yine karşı çıkmak suretiyle, “Makyavel, hırsızların kullanması için bir hileler kitabı yazmış olsaydı, eseri

bundan daha kusurlu olamazdı” ifadesinde bulunmaktadır (Büyük Frederik, 2016: 106).

“Hükümdarların Her Gün Yaptıkları Kaleler ve Öteki Şeyler Yararlı mıdır, Yoksa Değil midir?” sorusunun sorulduğu yirminci bölümde Machiavelli, “çoğu kişi, akıllı bir hükümdarın, fırsatını bulur bulmaz, kurnazlıkla kendisine düşmanlar yaratarak ve yarattığı bu düşmanları tepeleyip saygınlığını kendiliğinden artırması gerektiğini düşünür” (Machiavelli, 2018: 82) demektedir. Buna karşın Büyük Frederik, “Devlet Öğretisinden Çeşitli Sorular Hakkında” başlıklı yirminci bölümde, bu görüşe temkinli yaklaşmaktadır. Çıkar için anlaşmazlıklar oluşturmaın yararlı olamayabileceğini belirtmektedir. Zira her ne kadar ortak bir nefretten dolayı birbirlerine karşı tetikte olan insanların onlara daha az ihanet edecekleri düşüncesi var olsa da, nefretin böyle bir etkisi varsa, çok daha tehlikeli başka bir etkiyi de beraberinde getirebilecektir (Büyük Frederik, 2016: 116). Yine bu bölüm kapsamında Machiavelli dış düşmanlardan çok, halktan korkan hükümdarın kale yaptırmak zorunda olduğunu vurgulamaktadır. Hatta tam tersine halktan değil de yabancılardan korkan hükümdar yaptırmasa da olur. Dolayısıyla en iyi kale halkın nefretini çekmemektir (Machiavelli, 2018: 83). Bu süreci Büyük Frederik şu şekilde tahlil etmektedir (2016: 117): Machiavelli’nin “yaşadığı dönemlerde dünya genel olarak kaynayan bir kazandı. Ayaklanma ve isyan ruhu her yere hâkimdi. Taraflardan ve tiranlardan başka bir şey görülüyordu. Sıkça tekrarlanan ve uzun süren isyanlar, hükümdarları halkın isyan ruhunu dizginleyebilmek için şehirlerin tepelerine iç kaleler kurmaya zorlamıştır.”

Machiavelli bu kez yirmi birinci bölümde, “Beğenilmek İçin Hükümdar Ne Yapmalıdır?” sorusunu sormaktadır. Cevap olarak ise, hükümdarın, yaptığı her işte büyük ve olağanüstü akıllı bir insan olduğu izlenimini bırakmak için özellikle çaba sarf etmek zorunda olduğunu söylemektedir. Bununla birlikte hükümdar tarafsız olmamalıdır. Zira O, gerçek anlamda dost, gerçek anlamda düşman olduğunda saygınlık kazanır. Var olan tehlikelerden kaçmak için tarafsızlık yolunu seçenler yok olma riskiyle karşılaşabileceklerdir (Machiavelli, 2018: 85-86). “Saygı Uyandırmak İçin Hükümdarın Nasıl Davranması Gerektiği Hakkında” başlığı altındaki yirmi birinci bölümde Büyük Frederik, Machiavelli’nin bu düşüncesine katılmaktadır. Zira “ezelden beri yaşanan tecrübeler, tarafsız olan bir hükümdarın topraklarını her iki tarafa açık hale getirdiğini, topraklarının savaşın sahnesi haline geldiklerini ve tarafsız kaldığında daima kaybettğini ve asla önemli bir kazanım elde etmediğini göstermiştir” (Büyük Frederik, 2016: 123).

“Hükümdarların Bakanları” başlıklı yirmi ikinci bölümde Machiavelli, bakanların iyi ya da kötü olup olmadığının ilk bakışta çevresindeki adamlardan belli olacağı kanaatindedir. Bunun yanı sıra, çevresinin becerikli ve sadık kişilerce çevrilmiş olması hükümdarın bilge kişiliğini gösterir. Olumlu tarafın yanında olumsuz açıdan, bakanların kendi çıkarını düşünmesi söz konusu olduğu takdirde ona güvenilmemesi gerekmektedir (Machiavelli, 2018: 88-89). Büyük Frederik, “Hükümdarların Nazırları Hakkında” başlıklı yirmi ikinci bölümde, dünyada iki tür hükümdarın varlığından söz etmektedir: “biri kendi gözleriyle görür ve topraklarını kendi yönetir. Diğeri bakanlarının sadakatine güvenir ve akılları ile bir nevi hâkimiyet kazanmış olanlar tarafından yönetilmesine izin verir” (Büyük Frederik, 2016: 127). Bununla birlikte Büyük Frederik, akıllı bir hükümdarın, hizmetkârlarının zekasını ve becerisini pekala değerlendirebileceğini kabul eder, ancak kendi çıkarları için çalışıp çalışmayacaklarının ve sadakatlerini değerlendirmenin neredeyse imkansız olduğunu düşünmektedir (Büyük Frederik, 2016: 128).

Machiavelli, “Dalkavuklardan Nasıl Uzak Durulacaktır?” sorusunu yirmi üçüncü bölümde sormaktadır. Yanıt olarak ise şu eksenlerdeki ifadelerde bulunmaktadır: dalkavukluktan kurtulmanın tek yolu, hükümdarın gerçeği duymaktan rahatsız olmayacağını herkesin bilmesinden geçmektedir. Ama burada dengeye dikkat edilmelidir. Çünkü önüne gelen herkes gerçeği hükümdara söylemeye kalkarsa, bu kez de hükümdarın saygınlığı kalmayacaktır. Bu nedenle Machiavelli, üçüncü bir yol önermektedir: hükümdar, “sarayına bilge insanları almalı ve ancak bir başka şeyle değil, sorduğu sorularla ilgili olarak konuşmalarına, gerçeği söylemelerine izin vermeli ve fikirlerini aldıktan, her şeyle ilgili bilgi edindikten sonra kendi başına karar vermelidir” (Machiavelli, 2018: 90). Bu hususta Büyük Frederik, Machiavelli ile aynı fikirdedir. “Dalkavuklardan Sakınmak Gerektiği Hakkında” başlıklı yirmi üçüncü bölümde “hiçbir ahlak, hiçbir tarih kitabı yoktur ki, hükümdarların dalkavukluk karşısındaki zaaflarını kınamasın” (Büyük Frederik, 2016: 131) yönündeki ifadesi ile bu hususu net bir biçimde ortaya koymaktadır.

“İtalya’daki Hükümdarlar Hangi Nedenler Dolayısıyla Devletlerini Yitirdiler?” sorulu yirmi dördüncü bölümde Machiavelli bu soruya yanıt aramaktadır. Buna göre, onlar askeri yönden yanlışlar yapmışlardır. Ardından bunlardan kimileri ya halkın düşmanlığını ya da halkın dostluğunu sağlamışlar, ama seçkin kişilerin desteğini alamamışlardır (Machiavelli, 2018: 92). “İtalyan Hükümdarların Topraklarını Neden Kaybettikleri Hakkında” başlığını taşıyan yirmi dördüncü bölümde Büyük Frederik’e göre ise, bu kayıpların sebebi, İtalyan hükümdarlarının adaletsizliği ve barbarlığı olmuştur. Dolayısıyla bu yanlış

prensipleri takip edecek kadar aptal olanlar da kesin olarak yok olacaklardır (Büyük Frederik, 2016: 135).

Machiavelli, yirmi beşinci bölümde “Dünya İşlerinde Yazgının Gücü Nedir ve Nasıl Karşı Konulması Gerekir?” başlığı altında, pek çok kişinin, dünya işlerini yazgı ve Tanrı’nın yönettiğine ve insanların sağduyusuyla bu gidişi değiştiremeyeceğine inandığını bilmektedir. Fakat O’nun bakış açısından dünya işlerinin yönetiminde yazgının işlevsel payı yarı yarıyadır ve geri kalan yarısı ya da ona yakını da özgür istenç yok olmasın diye insana bırakılmıştır (Machiavelli, 2018: 93-94). “Dünya İşlerine Talihin Etkisi ve Bu Etkiye Nasıl Direnilebileceği Hakkında” başlıklı yirmi beşinci bölümde ise Büyük Frederik şu ifadelerde bulunmaktadır: “dünyaya hâkim olmak isteyenlerin zekâlarını ve basiretlerini geliştirmeye çalışmalarında yarar vardır, fakat bu da yetmez. Talihin elini kolunu bağlamak istiyorlarsa, mizaçlarını zaman ve hadiseler karşısında kontrol etmeyi de öğrenmek zorundadırlar ki bu da yeterince zordur” (Büyük Frederik, 2016: 143).

Son olarak, yirmi altıncı bölümde Machiavelli “İtalya’yı Barbarların Elinden Kurtarmaya Çağrı” başlığıyla bir çağrıda bulunmaktadır. Bu çağrı aynı zamanda eserin kaleme alınma amaçlarından birisini de teşkil etmektedir. Zira artık belirtildiği üzere zaman ve zemin hazırdır ve “uzun zamandan beri bekleyen İtalya’nın kurtarıcısını görme zamanı artık gelmiştir” (Machiavelli, 2018: 100). Benzer şekilde Büyük Frederik de “Müzakerelerin Çeşitleri ve Savaşın Haklı Denilebilecek Sebepleri Hakkında” başlıklı yirmi altıncı, son bölümde eserin kaleme alınma nedenini bir kez daha belirtmektedir: “ahlaksızlığın üzerinden Makyavel’in ahlaksızlığın üzerine örttüğü erdemin kisvesini çekmeye ve dünyanın büyük bir kısmının hükümdarların siyaseti hakkındaki yanlışlarını ortadan kaldırmaya çalıştım” (Büyük Frederik, 2016: 147).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu tespitlerin ardından şu iki soruyu sormak mümkündür. Birincisi, bu başlıklar altında iki ismin, düşünürün, politikacının bu denli iki farklı düşünceye sahip olması nasıl anlamlandırılabilir? İkinci ise, Büyük Frederik’in söylem ve eleştirilerini “Anti-Makyavel” ya da “Machiavelli’yi Eleştirme/Çürütme Denemesi” açısından nasıl okumak gerekmektedir?

Birincisi, bu farklılığı anlamlandırabilmek için yazarların yaşadığı bağlamların göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Zira Machiavelli’nin yaşadığı dönem Avrupa siyasetinde ve İtalya’da yaşanan gelişmeler ile Machiavelli’nin devlet görevinden sancılı ayrılma süreci dikkate alındığında düşüncelerinin

dönem şartları itibarıyla makul yönlerini bulabilmek olasıdır. Fakat 18. yüzyıl Avrupası’ndan ve bir prens olarak Machiavelli’nin düşünceleri değerlendirildiğinde elbette ahlak-adalet kavramları çerçevesinde karşı çıkılacak, eleştirilecek argümanlara ulaşılabilir. Nitekim Büyük Frederik’in bu eserini neşreden ve prensin arkadaşı olan Voltaire’in Aydınlanma düşüncesi açısından önemli bir isim olduğu muhakkaktır (Tanilli, 2007). Bu sebeple gerek Machiavelli gerekse de Büyük Frederik’in görüşleri kendi bağlamları çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bununla birlikte kendi dönemi ve bağlamı içerisinde de Büyük Frederik’in görüşlerinin haklılık payı olmasına karşın, bunun bir eleştiri olarak ele alınması durumunda sağlıklı analizler yapmak mümkün olamayabilecektir. Kesgin’e göre de (2015: 130) Büyük Frederik’in yaptığı değerlendirmeye bakıldığında, değerlendirmenin hem bütünden kopartılarak yapıldığı hem de eserin hangi şartlar içinde yazıldığı yani kalemin hangi şartlarda ve şartlar için tutulduğunun göz ardı edildiği ortadadır.

İkincisi, Büyük Frederik’in sadece Prens eserine odaklanarak Machiavelli’yi eleştirmesinin bugünün perspektifinden doğru olmadığı düşünülmektedir. Çünkü Machiavelli’nin düşünce dünyası tek-kalıp Prens eserine sıkıştırılmış durumda değildir. Prens ile Machiavelli’nin bir başka çalışması olan Söylevler arasındaki farklılık(lar) bu görüşü teyit etmektedir. Örneğin, Prens ağırlıklı olarak devlet teorisiyle ilgili olmasına karşın, Söylevlerde iktidarda kalma ve iktidarı ele geçirme sorunsalı metin içerisinde önemli bir şekilde yer tutmaktadır (Öztürk, 2013: 200). Satıcı’ya göre (2015: 125) “Prens’te Machiavelli, politik gerçeklik çerçevesinden politikanın otonom işleyişi içerisinde politik başarı için yöneticilere seslenirken, Söylevler’de özgürlük ve eşitlik vurgusunu öne çıkarır ve yozlaşmanın yaratacağı politik istikrarsızlıkla mücadele için yasaya ve iyi düzenlenmiş cumhuriyet kurumlarına olan ihtiyacı vurgular.”

Bunlarla birlikte, Büyük Frederik’in iddia ettiği gibi Machiavelli’nin söylemlerinin ahlaksız olduğu ithamı da tartışmaya açıktır. “Machiavelli’ye yöneltlen ahlaksız bir politika geliştirdiği suçlamalarının aceleci suçlamalar olduğunu söylemek gerekir. Çünkü ahlak-politika ilişkisi meselesinde bakıldığında Machiavelli’nin politika teorisi, politik gerçekliğin gereğini karşılayan otonom bir politika yapma tarzını öne çıkarırken, yapısı itibarıyla insanları ontolojik bir erdeme yöneltlen içsel değerler ve normlar sistemi olarak ahlak kavramsallaştırmasının kendisini değil, ontolojik biçimde politikayla özsel bağlı olduğu düşünülen Sokratik politika-ahlak özdeşliğini hedef almıştır” (Satıcı, 2015: 126-127.) Dolayısıyla O’nun teorisinin, ahlak-politika ilişkisi bağlamında, bir ahlaksızlık savunusu değil, yeni bir tür modern ahlak ve politika anlayışının ifadesi olarak bir politik etik önerisi olduğu (Satıcı, 2015: 115) ifadesinde

bulunulabilir. Elbette ki, Machiavelli özelinde tartışmalar tartışılmaya devam edecektir. Her defasında yeniden üzerinde durulacak yeni konular, yeni bakış açıları O'nun görüş ve düşüncelerini yeniden şekillendirecektir. Bu çalışma ise, Büyük Frederik'in görüşleri çerçevesinde Machiavelli'ye dair farklı bir bakış kazandırmak ve literatüre bu bağlamda bütüncül bir katkı yapmak amacını taşımıştır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Ağaoğulları, M. A. (2013). *Sokrates'ten jakobenlere Batı'da siyasal düşünceler*. İletişim yayınları.
- Akal, C. B. (2014). Machiavelli, Makyavelizm ve meşruiyet sorunu (Haz. Cemal Bâli Akal). *Machiavelli, Makyavelizm ve Modernite*, 26-42. Dost kitabevi yayınları.
- Baldini, E. (2014). Machiavelli, Makyavelizm ve siyasi modernite sorunu (Haz. Cemal Bâli Akal). *Machiavelli, Makyavelizm ve Modernite*, 11-25. Dost kitabevi yayınları.
- Büyük Frederik. (2016). *Anti-Makyavel, Nikola Makyavel'in "Prens" adlı eserine dair bir eleştiri denemesi* (Çev. Voltaire, Neş. N. Epçeli). Yeditepe yayınevi.
- Büyük Frederik, büyük adamlar serisi*. (Tarihsiz). Kanaat kütüphanesi.
- Canbolat, O. (2008). *Işığa Işık Tutmak, Machiavelli Aynasından Devlet ve İktidar Üzerine Analizler*. Otorite yayınları.
- Croce, B. (2014). Machiavelli ve Vico: politika ve ahlak. *felsefelogos*, 18(54), 51-55.
- Kayacı, M. (2017). Tartışmalı düşünür Machiavelli hakkında kısa bir değerlendirme. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Uluslararası Ekonomi, Siyaset ve Yönetim Sempozyumu Özel Sayısı*, 7(14), 221-235.
- Kesgin, A. (2015). Machiavelli ve Makyavelizm. *Beytulhikme an International Journal of Philosophy*, 5(1), 105-139.
- Machiavelli, N. (2018). *Hükümdar* (Çev. N. Adabağ). Türkiye İş Bankası Kültür yayınları.
- Makyavel (Tarihsiz). *Hükümdar ve Büyük Frederik'in Makyavel'i Çürütme Denemesi* (Çev. V. Atay). Remzi Kitabevi.

- Özmkas, U. (2019). *Prens: Machiavelli'nin muazzam muamması*. İletişim yayınları.
- Öztürk, A. (2013). Machiavelli düşüncesinde cumhuriyetçi özgürlük ve kurucu lider imgesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68(2), 181–204.
- Satıcı, M. (2015). Ahlak-politika ilişkisi açısından Machiavelli'nin politika teorisi. *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, 20, 113-130.
- Semercioğlu, H. (2016). Machiavelli'nin perspektifinden bugünün uluslararası ilişkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(44), 496-502.
- Skinner, Q. (2004). *Machiavelli* (Çev. C. Atilla). Altın kitaplar yayınevi.
- Strauss, L. (1978). *Thoughts on Machiavelli*. The University of Chicago Press.
- Tanilli, S. (2007). *Voltaire ve aydınlanma*. Alkım yayınevi.
- Tunçay, M. (2014). *Batı'da siyasal düşünceler tarihi, yeniçağ*. İstanbul Bilgi üniversitesi yayınları.
- Zelyüt, S. (2014). Makyavelyen virtu (Haz. Cemal Bâli Akal). *Machiavelli, Makyavelizm ve Modernite*, 51-62. Dost kitabevi yayınları.